

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Стоянка Тодорова Кендерова
във връзка с провеждане на конкурс за доцент
по професионално направление 2.1. Филология (Съвременен турски
език – морфология и синтаксис), обявен в ДВ, бр. 32 от 22.04.2016 г.,

съгласно Заповед N РД 38-444 от 27.06.2016 г. на
проф. д-р Атanas Герджиков, Ректор на СУ „Св. Климент Охридски“

Единствен кандидат по обявения конкурс е д-р Милена Петрова Йорданова, главен асистент в катедра „Тюркология и алтаистика“, Център за източни езици и култури, Факултет Класически и нови филологии към СУ „Св. Климент Охридски“. На членовете на журито са предоставени всички необходими документи, посочени в заявлението ѝ до ректора на СУ за допускане до участие, както и научните трудове по конкурса.

Милена Йорданова завършва бакалавърска степен по специалност „Тюркология“ в СУ „Св. Климент Охридски“ през 2005 г. През следващите две години (2005-2007) продължава образованието си по магистърска програма и получава специалност „Магистър по тюркология. Приложно-лингвистична тюркология“. Дипломната ѝ работа е посветена на фразеологизми в турския език, които съдържат числа и/или думи, изразяващи понятия за число.

След завършване на магистратурата тя е назначена за асистент в катедрата по „Тюркология и алтаистика“. Започва докторантура на самостоятелна подготовка към същата катедра. През 2013 г. защитава докторат на тема „Лингводидактическо моделиране на турската падежна система през призмата на местен и отделителен падеж“ и получава образователната и научна степен „доктор“. От 2013 г. е главен асистент в същата катедра. За нейната езикова квалификация допринася и двумесечният Интензивен курс по съвременен турски език (ниво С2+), завършен също през 2013 г. в езиковия център „Дилмер“ в Истанбул.

Общият списък на научните публикации на гл. ас. д-р Милена Йорданова включва **четири самостоятелни монографии**, издадени през периода 2014-2016 г., **участие в подготовката и издаването на Академичен турско-български речник** под ред. на проф. д-р Иван Добрев (София, 2009) и **17 статии** по различни въпроси от областта на граматиката на съвременния турски език.

Като **хабилитационен труд** за настоящия конкурс тя определя монографията си „Морфологични аспекти на категорията посесивност в съвременния турски език“ (София, 2016, 192 стр.). Освен това колежата Йорданова представя и издадената една година по-рано втора монография „Грамматически минимум по турски език“ (София, 2015, 216 стр.) Списъкът е допълнен с още осем статии, публикувани в научни сборници и периодични издания.

За кандидатурата на Милена Йорданова за доцент от значение са и лекционните ѝ курсове в катедрата по „Тюркология и алтаистика“, както и упражненията, които води. Те са концентрирани **в следните направления:** „Увод в алтайското и тюркското езиковедие“ (лекционен курс и упражнения), граматика по „Съвременен турски език“ и „Практически турски език“ (упражнения), „Съвременен турски език“ в три части (лекции и упражнения за Следдипломна квалификация), Писмени упражнения по практически турски език (упражнения) и Учебна практика. Към научните ѝ изяви следва да бъде отбелязано и организирането на Юбилейната международна научна конференция по повод 60-годишнината на специалност Тюркология в СУ, както и участието ѝ в 13 национални и международни научни форуми за периода 2009-2016 г.

С така представената научна продукция, както и с лекционните си курсове, гл. ас. М. Йорданова **покрива изискванията на СУ за кандидатстване за длъжността доцент.**

Още от първите години на своята научна и преподавателска дейност колежата Йорданова проявява интерес към граматиката на съвременния турски език и този свой интерес тя поддържа неотменно. Ако проследим и анализираме в хронологичен аспект нейната продукция, ще установим израстването ѝ като изследовател и, което е много важно, **ориентирането ѝ към възлови за турската граматика въпроси**, които са от съществено значение **за по-доброто усвояване на материала от страна на студентите.**

Този извод се **налага и след запознаване с основния труд**, с който гл. ас. Йорданова се явява на конкурса – обстойната монография „**Морфологични аспекти на категорията посесивност в съвременния турски език**“, която я представя като задълбочен и запознат с проблематиката изследовател. Трудът е разделен на **четири основни части**, като на първо място (стр. 7-16) е направен теоретичен преглед на становищата за категорията посесивност, която, според авторката, отразява отношенията притежание и принадлежност. От тази позиция по-нататък тя разглежда техните разновидности в съвременния турски език, като отбелязва, че морфологичният

и синтактичният способ на изразяване на тази категория са характерни и за структурата на другите тюркски езици.

Самата категория посесивност е анализирана в следващите три части на изследването. Изключително обстойно, с привеждане на много примери на турски език и съответния им превод на български, авторката представя **трите основни начина** на изразяването ѝ в съвременния турски език: 1) чрез притежателни форми на съществителните имена; 2) чрез номинативни конструкции: двусъставна (генитивна и атрибутивна), многокомпонентна (или т.нар. „верижен *изафет*“) и безафиксална (или т.нар. трети вид *изафет*) и 3) чрез алтернативни граматически и лексикални средства, които излизат извън характера на морфологично-синтактичния начин на първите две. Всеки един от тях е отразен по нов, съобразен със съвременната наука подход и със съответстващата терминология (съвсем убедено отбелязвам този факт, като имам предвид как явлението посесивност се преподаваше в годините, когато аз самата бях студентка).

Колегата Йорданова представя не само най-характерните случаи на изразяване на категорията посесивност, но обръща внимание и на редица изключения, което свидетелства за всеобхватност и задълбоченост на изследването. Някои от тях са породени от нетурския/нетюркския произход на думите. Такъв пример на нарушаване на вокалната хармония при приемане на афикса „и“ вместо „ъ“ (стр. 38-41) съвсем правилно е обяснен с наличието на палаталния съгласен звук „л“ в края на думи, навлезли от арабски и френски език.

Друг случай обаче (стр. 35-37) се нуждае от доуточнение. В изследването е отбелязано следното: „Думи, които в речниковата си форма завършват на удвоен съгласен звук в краесловие, *не се срещат дори и при заемките* (курсив мой, Ст.К.). При малък брой думи в турския език обаче се регистрира удвояване на съгласния звук в краесловие при прибавяне на афикс, започващ с гласен звук“. Приведените примери са едносрични думи от арабски произход, **втората съгласна на които е удвоена** поради присъствието на знака „шадда“ над тях. В обстойния „Османско-турски енциклопедичен речник“ на Ферит Девеллиоглу тези думи са представени с удвоена втората съгласна (*hakk, rabb* и др.). Тази особеност би следвало да се вземе под внимание и да се помисли дали удвояването на съгласната е в резултат на прибавянето на афикса (както е посочено от авторката) или се дължи на оригиналната форма на думата. Възможно е констатираното от колегата Йорданова явление да е породено от

олекотения по отношение на думите от арабски произход правопис в съвременния турски език, но при всички случаи е необходимо доуточнение.

В цялото изследване, както и в представените за конкурса статии, разсъжденията и изводите на колежата Йорданова са съпроводени с изключително много примери, извлечени от трудовете на съвременни турски автори, от турската преса и от други места. Ето защо, смятам, че в края на труда, наред с полезния Азбучен показалец на личните имена, би могло да се даде и общ списък на ползваните източници, който да предхожда представената богата библиография.

Висока оценка заслужава и втората монография **„Граматичен минимум по турски език“**. Това не е първият учебник по турски език, издаден на български, но трудът на Милена Йорданова представя турската граматика по един нов, съответстващ на съвременните изисквания на преподаване на чужд език начин. Основният граматически материал, необходим за овладяване на съвременния турски език, е отразен в 15 глави. Всяка от тях съдържа по няколко въпроса, което позволява студентът да възприема езика всестранно и в по-голяма пълнота. Освен това включените граматически явления са характерни не само за съвременния турски език, но **дават възможност да се премине и към една следваща фаза, а именно към овладяване на османския език**, което пък сполучливо се съчетава с издадения от доц. Саръиванова учебник по османски език. Тази особеност на „Граматичен минимум по турски език“ определя и неговата значимост и актуалност особено в настоящия момент, когато в катедрата се подготвят и чуждестранни кадри по османистика. Съприкосновението ми в течение на години с колеги, които не са завършили турска филология или тюркология, но се насочват към османистиката, показва именно липсата на подходящ подход в частното им обучение по двата езика, поради което те се ориентират главно към работа с регистри.

Една от морфологичните характеристики на съвременния турски книжовен език е категорията падеж, която винаги е ангажирала вниманието на тюрколозите и тюркологите. Липсва обаче единна позиция сред тях по отношение броя на падежите. Колежата Йорданова също взема отношение по този въпрос, като ни представя три изчерпателни статии. Първата третира въпроса за наличието или не на **инструментален падеж** (2013 г.). Тук тя достига до извода, че поради съществените различия, в процеса на преподаване афиксът –(у)Е не може да бъде приравнен към маркерите на останалите падежи в турския език. Със следващата си разработка (2013 г.), посветена на анализ на два други падежа – **аблатив и локатив**, колежата Йорданова

показва умение да се ориентира в семантиката на 10 тюркски езика. На семантико-синтактичните аспекти този път на **винителния падеж** е посветена следващата нейна статия (2015 г.). През определени периоди от историята на османския език акузативът не се изразява графично. Съвсем правилно авторката изразява мнението, че „спецификата на употребата на винителния падеж налага да се анализира всяко конкретно изречение, за да се определи необходимостта от поставянето на падежния маркер“. Според нея за овладяването на този падеж от страна на студентите е важно да се изгради система от упражнения, а необходимо условие за подобряване процеса на преподаване е прилагането на нови методи и информационни и компютърни технологии.

След като е анализираща изключително голям брой примери, съдържащи **турския деривационен афикс – deş**, който в семантично отношение придава на думите значение на „съвместност“ и „споделеност“, Милена Йорданова достига до извода, че по отношение на хармонията в турския език, този афикс има четири варианта, най-продуктивен от които е фонетичният вариант - daş. Друга особеност, констатирана от авторката, е честото нарушаване на вокалната хармония по признака твърдост-мекост, едно нетипично за турския език явление.

Интересът на колежата Йорданова към богатия фонд от фразеологизми в турския език проличава още в магистърската ѝ работа. През 2012 г. тя подновява изследването си по тази тема, като този път фразеологизмите, които съдържат числа и/или думи, изразяващи понятия за число, са разгледани и от позицията на преподавател. С право е посочено, че преводът на фразеологизми от един език на друг създава изключително много трудности. Като изхожда от позицията, че фразеологичните единици се подчиняват на същите закономерности, на които и лексемите, авторката анализира някои проблеми в този процес, които възникват на основата на семантичните отношения еднозначност-многозначност, вариантност, синонимия и антонимия.

В изследванията си Милена Йорданова демонстрира широка библиографска осведоменост и отлично познаване на трудовете на българските, руските, западноевропейските, американските и турските изследователи по граматика на съвременния книжовен турски език. Това ѝ позволява да прозре все още недостатъчно разработените въпроси и да се съсредоточи върху тях с оглед на по-пълното им представяне не само като принос в туркологията, но и от гледна точка на по-пълноценното им усвояване от страна на българските студенти. Колежата Йорданова следва един възприет свой подход, който проличава във всичките ѝ изследвания, а именно, да представи различните виждания по конкретния въпрос, да отрази

категорично собственото си становище и да го защити. Пролічва и нейното придържане към концепции на доц. Кирилова, като по този начин се очертава приемственост по важни въпроси от съвременната турска граматика и се издига авторитетът на българската туркология и на катедрата, като единствено у нас научно звено в това отношение.

Милена Йорданова пише на хубав, много точен и разбираем български език, наситен с характерната за езиковедската лексика терминология. В публикациите ѝ граматическите категории и понятия са представени и на западни езици и, което е изключително полезно – на всички употребявани в течение на времето наименования на турски и османски език.

Научното и професионалното развитие на колежата Йорданова протича тясно свързано с катедрата по „Туркология и алтаистика“. С научната си продукция и лекционните курсове тя се представя като изграден млад специалист по граматика на съвременния турски език. Нейното по-нататъшно академично израстване е от голямо значение за формирането на настоящите и бъдещи кадри на тази катедра и допринася за престижа на българската туркология. Предвид на казаното дотук, приканвам членовете на уважаемото Научно жури да присъдят на гл. ас. д-р Милена Петрова Йорданова академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология (Съвременен турски език – морфология и синтаксис).

Проф. д-р Стоянка Кендерова

София, 31.08.2016 г.